

Armia Krajowa (AK)

Armia Krajowa jest to organizacja zbrojna polskiego podziemia w czasach II wojny światowej. Podstawowymi formami działania armii krajowej miały być sabotaż, wywiad, dywersja i propaganda. Natomiast w późniejszych czasach AK przystąpiło do działań partyzanckich. Armia krajowa to

najsilniejsza armia podziemna na terenie całej Europy, jaka działała w tamtym czasie.

Swoją działalność AK rozwijała na terytorium całego okupowanego państwa polskiego, które zostało odpowiednio podzielone na obszary, okręgi, obwody i placówki.

Najważniejszą akcją przygotowaną i przeprowadzoną przez AK był plan „Burza” prowadzony od marca 1944 r. na ziemiach wschodnich. Polegał on na walce z wycofującymi się oddziałami niemieckimi, a następnie zajmowaniu przez AK wyzwolonych terenów zanim wkroczą tam wojska radzieckie, które AK chciała powitać już w roli gospodarzy tych ziem. Akcję tę przeprowadzono na Wołyniu, Wileńszczyźnie, Lubelszczyźnie i w obszarze lwowskim.

Natężenie działań Armii Krajowej było zmienne i wiązało się z ogólnymi wytycznymi przedstawianymi przez Komendę Główną, która funkcjonowanie organizacji musiała dopasować do ówczesnej sytuacji politycznej i militarnej. W niektórych okresach skupiano się zatem przede wszystkim na uderzeniach w komunikację i gospodarkę okupanta, co miało pomóc walczącej Armii Czerwonej.

Były również momenty, gdy Polskie Podziemie zdecydowało się na akcje terrorystyczne wymierzone w okupanta, rewanżując się tym samym za ogrom zbrodni popełnionych na narodzie polskim. Liczebność organizacji wahała się w granicach 300 tys. członków a rekordowa liczba przypadła na lato w 1943r. gdy liczebność organizacja dochodziła nawet do 380 tys. członków. Podczas przyjęcia do szeregów Armii Krajowej werbowana osoba wymawiała tekst przysięgi:

"W obliczu Boga Wszchemogącego i Najświętszej Maryi Panny, Królowej Korony Polskiej kładę swe ręce na ten Święty Krzyż, znak Męki i Zbawienia, i przysięgam być wiernym Ojczyźnie mej, Rzeczypospolitej Polskiej, stać nieugięte na straży Jej honoru i o wyzwolenie Jej z niewoli walczyć ze wszystkich sił – aż do ofiary życia mego.

Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej i rozkazom Naczelnego Wodza oraz wyznaczonemu przezeń Dowódcy Armii Krajowej będę bezwzględnie posłuszny, a tajemnicy niezłomnie dochowam, cokolwiek by mnie spotkać miało. Tak mi dopomóż Bóg."

Po czym przyjmujący przysięgę odpowiadał:

"Przyjmuję Cię w szeregi Armii Polskiej, walczącej z wrogiem w konspiracji o wyzwolenie Ojczyzny. Twym obowiązkiem będzie walczyć z bronią w ręku. Zwycięstwo będzie Twoją nagrodą. Zdrada karana jest śmiercią."

Komenda główna Armii Krajowej składała się z siedmiu oddziałów: Organizacyjnego, Operacyjno-Szkoleniowego, Informacyjno-Wywiadowczego, Kwatermistrzostwa, Łączności, Biura Informacji i Propagandy oraz Finansowego. AK zaopatrywało się w broń ze zdobyczy bojowych (sprzęt niemiecki), własnej produkcji oraz z zrzutów alianckich.

Armia Krajowa (AK) na Zamojszczyźnie.

Wrzesień 1939r. wpisał się w karty Zamojszczyzny bardzo szczególnie. Momentalnie zjawyły się tu zjawiska charakterystyczne dla okresu II wojny światowej. Zamojszczyzna w 1939r. doświadczyła obecności Niemców jak i Sowieców. To co działo się w tym regionie miało być udziałem całego kraju a sam region często nazywany był „poligonem SS”. W okresie wojny toczyły się tu zacięte walki. Do najbardziej znanych i krwawych bitew września zalicza się bitwy tomaszowskie które zakończyły się klęską Polaków lecz poważnie zmniejszyły siły i morale okupantów w owym regionie. Wśród ludności polskiej nie brakowało także aktów patriotyzmu. Tuż po objęciu władzy na Zamojszczyźnie przez niemiecką administrację cywilną i SS, zaczęto tu ściągać olbrzymie ilości członków policji i wojska z terenów Zamojszczyzny starano się wysiedlić wszystkich Polaków. W drugiej połowie 1941r. na rozkaz Odilo Globocnika wysiedlono z tych ziem 2 000 chłopów a na ich miejsce osiedlono sprowadzonych w ramach akcji „Heim ins Reich” ludzi ze wschodniej Rumunii. W owej sytuacji opór polskiej ludności zwiększył się i zaczęto niszczyć płody rolne aby jak najmniej zostało dla niemieckich okupantów. Bataliony chłopskie a następnie Armia Krajowa przystąpiły do działania i stoczyły pierwsze bitwy i bitewni które następnie nazwano „Powstaniem Zamojskim”. Początkowa armia Niemiecka ustąpiła zasiedlając tylko tereny wcześniej wysiedlone, lecz latem następnego roku zaczęto niszczyć możliwe obozy partyzantów czyli przyleśne wioski czy leśne szałaszy a ludność owych wiosek wywożono do obozu w Zamościu. Armia Niemiecka głównie kierowała swoje ataki przeciw ludności cywilnej lecz bez zamierzonych skutków, gdyż ludność wcale się nie poddawała i nadal popierała partyzantów. partyzantów czasem AK zajmowało nawet pobliskie Zamościowi miasta takie jak Biłgoraj lub Janów Lubelski. Na ogólną liczbę 600 wsi wysiedlono lub zniszczono aż 297. Ponad 110 tys. Ludzi zginęło w obozach śmierci w: Sobiborze, Majdanku, Treblince, Bełżcu lub Rotundzie Zamojskiej.

W styczniu i lutym 1943r. Niemcy przygotowali i przeprowadzili pacyfikacje wiosek i lasów w obszarze Zamość/Tyszowce/Józefów/Biłgoraj/Krasnobród.

Grupa bojowa Armii Krajowej w Nieliszu organizacyjnie należała do rejonu Stary Zamość. W Nieliszu Niemcy dokonali zbiorowego mordu na ludności już 15 listopada 1939 roku. Zebrano wtedy mężczyzn i co dziesiątego rozstrzelano. W placówce w Nieliszu nie rozegrano większych bitew lecz wyłącznie kilka potyczek i akcji sabotażowych na niemieckie obiekty. Członkowie brygady w Nieliszu brali udział w rekwizycjach, przewozili broń i zaopatrywali oddziały leśne.

Zamojszczyzna miała jako pierwsza sprawdzić w praktyce szanse realizacji planu „Burza” na obszarze etnicznie polskich. Dlatego też Komenda Główna Armii Krajowej zalecała dla Zamojszczyzny użycie w owej akcji wszystkich oddziałów partyzanckich i dyspozycyjnych oraz wyznaczoną wcześniej liczbę plutonów terytorialnych z pełnym uzbrojeniem. Według rozkazów wydanych przez Komendę Główną w kilku okręgach oddziały samoobrony otrzymały dodatkowe zadania opanowania miejscowości z chwilą opuszczenia ich przez cofających się Niemców i wywieszenie biało-czerwonych flag jako znak polskości. Z początkiem 1944r. doszło do wielce dramatycznych wydarzeń po zachodniej (lewej) stronie Bugu w okolicach powiatu hrubieszowskiego, tomaszowskiego i lubaczowskiego. Od lata tego roku trwały tam zacięte i natężone walki w których udział wzięła Armia Krajowa, Gwardia Ludowa, Armia Ludowa i Bataliony Chłopskie z Powstańczą Ukraińską Armią. Cały ten konflikt rozpoczął się przy wysiedlaniu Polaków jak i Ukraińców z ową różnicą że tych drugich osiedlano do wcześniej wysiedlonych już wiosek polskich. Od tamtego czasu miały miejsca ataki AK na owe wsie. Często partyzanci zabijali Ukraińców uznanych za winnych współpracy z Niemcami. Atakowano również wsie które mogły być bazami ukraińskich powstańców. Armia Krajowa nie dokonywała rzezi tylko sporadycznych ataków, ponieważ przez cały rok zabito 32 osoby.

Lecz 26 Lipca 1943r. w Bukowinie oddział NOW-AK „Ojca Jana” zabił aż 10 Ukraińców w odwecie za zabitych wcześniej przez Ukraińską Policję, Polaków. Jeszcze jesienią tego roku AK rozpoczęła ataki na posterunki Ukraińskiej Policji Pomocniczej. W nocy z 23 na 24 października partyzanci zaatakowali dwa ukraińskie posterunki w Księżpolu i Łukowej. Z dwóch tych operacji powiodła się tylko ta w Łukowej.

W czasie tej walki wojsko Armii Krajowej zdobyli posterunek zabijając 13 osób (11 ukraińskich policjantów i 2 niemieckich żandarmów) i ponosząc stratę dwóch żołnierzy. W ówczesnym czasie ludność Ukraińska była wystraszona działaniami Armii Polskiej i ponad 1 tys. tłum opuścił ziemie Zamojszczyzny. W listopadzie 1934r. Ukraińska Policja Pomocnicza przy wsparciu Niemieckim zaczęła kontratakować.

W owym miesiącu przy nieudanym ataku partyzantów na posterunek w Lublińcu zginęło 42 z nich. W połowie grudnia w odwecie za 4 ludzi, UPP spaliła większość wsi Potok Górny.

Ogólnie działania Armii Krajowej na terenie Zamojszczyzny były wyjątkowe. Prowadzono tutaj aktywny tryb walk i wprowadzano w życie szeregi planów. Dzięki determinacji owych partyzantów mamy dzisiaj wolną Rzeczpospolitą Polskę.

Komendanci Polskiej Armii Krajowej

Imię i nazwisko	Pseudonim	Daty urzędowania
Stefan Rowecki	Grot	18.06.1940-30.06.1943
Leopold Okulicki	Niedźwiadek	03.10.1944-17.01.1945
Tadeusz Komorowski	Bóbr	01.07.1943-02.10.1944
Kazimierz Sosnowski	Godziemba	03.1940-18.06.1940
Michał Tokarzewski-Karaszewicz	Torwid	27.09.1939-03.1940

Bibliografia:

http://pl.wikipedia.org/wiki/Powstanie_zamojskie

<http://www.fnpn.pl/projekty/pdf/panel2.pdf>

http://grabowiec.pl/portal/publikacje_zwz_ak.php

<http://www.ipn.gov.pl/portal.php?serwis=pl&dzial=368&id=952>

http://scebreshinum.republika.pl/plus/okupacja_zamojszczyzny.pdf

<http://www.dws-xip.pl/PW/bitwy/pw40.html>

http://www.solidarni.waw.pl/pobierz/Polski_bandyta_z_Zamojszczyzny.pdf

http://alija.4me.pl/pdf/B_MARTYROLOGIA.pdf

„Zamość z przeszłości twierdzy i miasta” pod redakcją Albin Koprucki, Adam Andrzej Witasik. Wydawnictwo Lubelskie 1980

„Zamojszczyzna w okresie okupacji hitlerowskiej (relacje wysiedlonych i partyzantów)” - Alina Glińska. Instytut Wydawnictwa Pax 1968

Adrian Baranowski
Zespół Szkół nr 2 w Zamościu

III edycja konkursu historycznego

**"Historia mojej małej Ojczyzny. Wspomnienia
o żołnierzach SZP-ZWZ-AK Inspektoratu
Zamość oraz ich powojenne losy".**